

Rok Smrdelj

Ifigenija Simonovič: *Kasneje*.

Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Nova slovenska knjiga), 2013.

Ko prelistamo zadnjo pesniško zbirko Ifigenije Simonovič, opazimo, da pesmi niso členjene na (vsebinske) razdelke ali pesniška “poglavja”, ampak so neprekinjeno postavljene druga ob drugo, kar nas pripelje do logičnega sklepa, da bomo vstopili v vsebinsko homogen pesniški svet, ki je relativno smiselno strukturiran. V tem primeru bi bila nečlenjenost popolnoma legitimna, toda ob poglobljenem branju se nam eksplicitno izkristalizirajo tri dominantne tematike, tri vsebinska jedra. Ker avtorica in/ali urednica pesmi nista razvrstili, preveč časa zapravimo za urejanje, povezovanje, razvrščanje in iskanje, bralni preskoki pa zmanjšujejo koncentracijo. Če bi bile pesmi že razvrščene v razdelke, bi bila pesniška zbirka bolj pregledna, vsebinska in sporočilna razsežnost knjige pa bi prišli bolj do izraza. Toda, ali ni lahko nesistematična zgradba pesniške zbirke tudi odsev avtoričinega ustvarjalnega postopka, ki se razkrije v uvodni pesmi *Kakor da bi snežilo?* “Jaz pa trosim besede, kakor da bi snežilo. / In vame snežijo besede od vsepovsod. // Nimam časa izbirati. Nastavljam dlan.” Mogoče. Ali pa bi bila lahko zrcalo (avtoričinega) življenjskega utripa, dogajanja, ki ga težko razvrščamo v idealnotipske sheme, predale, ki nikoli ne sovpadajo z življenjskim valovanjem? Morda tudi.

Prvo vsebinsko ravnino gradi svet narave, svet divje modrih encijanov, metuljev vseh barv, divjih sivk, srebrnih stebel, rumenih izbruhov socvetij, pa tudi storžev v snegu in ptic, med katerimi srečamo vodomca, divjo gos, čapljo in kanjo. Zadnji dve ptici se motivno pojavljata najpogosteje, poletita celo v svojo pesem. Kanja prebudi subjektinjo nekje v naravi in jo reši pred neugodnim vremenom. “Roparica me je rešila pred nevihto, / namesto da bi mi izkljuvala srce.” Čaplja pa je zgolj opazovan pesemski objekt, “zazrta v lok, / ki ga še lahko doseže s kljunom,” pri tem pa “čuti prisotnost druge, ki ji zavida. / Ni ji do plena.”

V prvem vsebinskem polju avtoričini verzi rišejo podobe spomladanskega in zimskega okolja v naravi, idilično krajino, ki ni predmet apologije, temveč je lahko prostor umika ali prostor hrepenjenja. To sta dva pomenljiva vzroka, zaradi katerih subjektinja pelje v naravo “sebe stran od vsega drugega in vseh.” Pred kom ali čim (z)beži? Bržčas pred drugimi ljudmi, saj “ljudje žremo drug drugega in vse drugo. / Še že prežrto še nažiramo, ko smo že nažrti vsega.” Ko se osamljena sprehaja okrog macesnov, zahrepeni “po igrivi budnosti v dvoje”, po moški bližini in (telesni) ljubezni. V nasprotnem primeru bi “ne hodila zdaj / sama in ne bi vohala cvetov maha / in se ne bi spotikala ob korenine / in se ne bi čudila lepoti samote v gozdu.”

Drugo tematsko polje, ki se izrisuje, je polje erotike, telesne združitve, strasti in slasti; ukinja gozd kot osrednji znotrajpesemski kraj in uvaja (ob) morskno okolje. Poimenovali bi ga lahko ambient realizacije hrepenjenja oziroma uresničenja vsega tistega, kar je bilo subjektinji prej nedosegljivo – težko ločljiva ljubezenska in telesna združitev subjektinje in njenega ljubimca. “Bukovo grčo bi bilo lažje razklati / in jambor upogniti / kakor naju razpoloviti v tujca.” Erotika je v avtoričini poeziji eruptivna sila z intenzivnim začetnim zanosom – “po prvem poljubu sva bila kita iz žarkov / najsvetlejših zvezd golega veselja” –, ki se nadaljuje s hipnim stopnjevanjem in doseže vrh “s plamenom, vžganim ob trenju najinih teles”. Sem bi lahko uvrstili tudi pesem, v kateri se avtorica loti razlik med moškim in žensko. To nam obljubi naslov *Razlike*, toda izkaže se, da bo govora le o eni razliki. “Ženska prihaja kakor lokvanjev cvet, / ko odhaja, loputa z vrati. // Moški suva kakor detel, / potem je luža v kamnolomu.” Metaforika te štirivrstične pesmi je hermetična, nerazumljiva, podobnost ni smiselna. Je razlog za abstraktno primerjavo morda dejstvo, da je razlika med moškim in žensko, med spoloma, ki sta lahko družbeni ali biološki kategoriji, preveč zapletena oziroma preveč – hermetična?

Če lahko med prvim in drugim tematskim sklopom prepoznamo vzporednice, odkrijemo sorodne ideje in podobne motivne odtene, ki imajo stičišče v ljubezenski in erotični dimenziji, je tretji sklop, ki se nam med branjem oblikuje, vsebinsko svojevrsten in edinstven. Sem bi sam zvrstil pesmi, ki se bralca najbolj dotaknejo; gre za pesmi z družinsko noto, ki so najbolj intimne in osebnoizpovedne – to so pesmi, ki govorijo o deklici ter o odnosu subjektinje do matere in očeta. Subjektinja se v pesmih *Jesen* in *Segam v roke* spominja svojih staršev: prva pesem je posvečena materi in je pretežno lirična, opisuje prvo “jesen brez mame”, medtem ko je tista, posvečena očetu, veliko bolj deskriptivna. Čustveni elementi se v prvi pesmi izražajo v trpkem spominjanju matere. “Nisva se razumeli.

To me stiska. / Ne morem je več prositi, naj mi oprosti.” Pesem o očetu je pesem o njegovem pogrebu, na katerem subjektinja opisuje zunanje dogajanje. “Ženske v črnem. / Moški zvrnejo šilce žganja. [...] Polagamo pakete sveč in ikebane. Sneži.”

Pravljica je naslov pesmi, v kateri se izrisuje podoba deklice, utopljene v jezeru, medtem ko je njen čevaljček v čolnu. Umor ali nesreča? Tega bralci ne moremo ugotoviti, saj izvemo zgolj to, da “vrba brsti. Pod stopali hreščijo lupine praznih ličink.” Šele ob prebiranju drugih pesmi razumemo, zakaj je smrt, paradoksalno, za deklico srečen, pravljichen konec: ker je žrtev spolnega, verbalnega in psihičnega nasilja. “Besede so loputale kot polkna. / Grožnje so se premetavale v ožilju,” toda deklica je “znala sprejeti, / znala prenesti / znala odstaviti.” Elementi pedofilije in spolne zlorabe so najbolj nazorni v pesmi *Bila sem punčka takrat*, ki je bila prvotno napisana v angleščini. Avtorica jo je pred tremi leti prevedla v slovenščino za Večer uglasbene poezije slovenskih pesnic, ki se je odvil pod okriljem produkcije Café Teater; za glasbeno izvedbo jo je priredil Igor Lunder, zapela jo je Vita Mavrič. Pesem se začne takole: “Nekega dne se je moj očim odločil, da me bo zadavil.” Kako je ukrepala mama? “Mama je pravila, da sem imela srečo. / Kak drug očim me ne bi maral.” In deklica? “Nisem mu hotela ustreči. [...] Nekaj gostega mi je izpral iz las in me pahnil stran.” Pesem govori o spolni zlorabi otroka, kar je – ne samo v poeziji, ampak tudi v našem javnem življenju – (pre)pogostokrat zamolčana tema, tabu, ki si prepogosto nadeva plašč nevidnosti; prav zato je ta pesem verjetno najbolj dragocena besedna stvaritev v pričujoči pesniški zbirki. Avtorica razgali problem, ga označi z besedo ter nanj opozori. To je terapevtska pesem, ki nam tudi pokaže, kako formulirati stisko, kako dati glas tistemu, ki svojega glasu ne najde ali do njega ni upravičen. Najbrž ni naključje, da je rojstni jezik te pesmi angleščina. To nas spomni na slovensko koroško pisateljico Majo Haderlap, ki je roman *Angel pozabe* napisala v nemškem jeziku, s čimer se je distancirala od bolečih posledic druge svetovne vojne. Podobno je pri Ifigeniji Simonič: pesem je napisala v Veliki Britaniji, pred slabimi tridesetimi leti, daleč od domovine in jezika, na videz daleč stran od travme, o kateri je lahko spregovorila šele z jezikovno in geografsko distanco. Prevod pesmi v slovenščino je prelomno dejanje; v slovensko književnost smo verjetno prvič dobili pesem, v kateri subjektinja v prvi osebi ednine spregovori kot žrtev pedofilije, dobili smo glas, ki je zbral pogum, da spregovori o kočljivih temi, glas, ki bo – upajmo – spodbujal razpravo in detabuizacijo.

Ko zbirko preberemo, se vprašamo, kako je naslov pesniške zbirke povezan s heterogenim vsebinskim kolažem. Nobena pesem ne nosi naslova

knjige, še več, beseda “kasneje” se v pesniški zbirki sploh ne pojavi. Kako je ta časovni prislov povezan s pesmimi v knjigi? Pojasnilo je avtorica podala v radijskem intervjuju za tretji program ARS, ki je bil predvajan 21. novembra lani: “*Kasneje* sem mislila kot na nekaj iz preteklosti, ampak zdaj me pa spominja na to, da je treba misliti, kaj pa od zdaj naprej, kaj bo pa kasneje, kasneje in je to kar dosti strašljivo.”